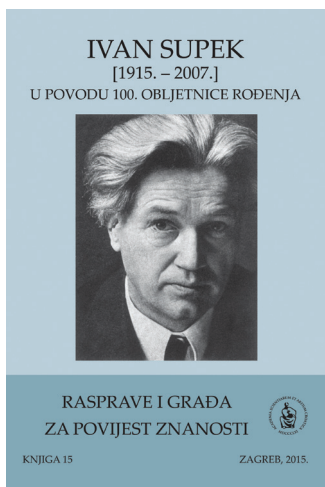

IVAN SUPEK: ZNANSTVENIK MEĐUNARODNOG UGLEDA, INTELEKTUALAC SVJETSKOGA GLASA I HUMANIST

(Snježana Paušek-Badždar; Ksenofont Ilakovac: *Ivan Supek (1915. – 2007.): U povodu 100. obljetnice rođenja*. Zagreb: Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Razred za matematičke, fizičke i kemijske znanosti, knj. 15, 2015.)

Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti i njezin Razred za matematičke, fizičke i kemijske znanosti organizirali su 23. travnja 2015. znanstveni skup *Obilježavanje 100. obljetnice rođenja akademika Ivana Supeka*. Knjiga *Ivan Supek (1915. – 2007.): U povodu 100. obljetnice rođenja*, koju su uredili prof. dr. sc. Snježana Paušek-Badždar i akademik Ksenofont Ilakovac, donosi, osim predgovora i pozdravnog govora Zvonka Kusića, predsjednika Akademije, još devet rasprava u kojima se prikazuje svestran i plodan rad akademika Ivana Supeka, „fizičara, književnika, filozofa i humanista, istinskoga hrvatskog polihistora 20. stoljeća.“

Akademik Zvonko Kusić, predsjednik Akademije, u pozdravnom govoru ističe da je Ivan Supek „zaista uživao svjetski ugled, a institucije koje je vodio ili osnovao isto su tako imale svjetsko značenje“ naglašavajući pritom da je možda najveći domet Ivana Supeka osnutak i vođenje Instituta *Ruđer Bošković*. Spominjući Supekove inicijative i ostvarenja, akademik Kusić spominje Supekov rad kao rektora Sveučilišta u Zagrebu, predsjednika Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti i utemeljitelja Interuniverzitetskog centra u Dubrovniku i Hrvatskoga pagvaškog društva te

zasluge za osnivanje zavoda i jedinice za povijest i filozofiju znanosti na Prirodoslovno-matematičkom fakultetu i u Akademiji. Akademik Zvonko Kusić završio je pozdravni govor riječima: „Mogu reći da smo ponosni što nam je akademik Ivan Supek bio predsjednikom i što je bio našim članom.“^{*}

Marijan Šunjić u članku *Reforma Sveučilišta u Zagrebu 1968. – 1972.* (str. 13-29) opisuje pravnu osnovu, organizaciju, strukturu i probleme Sveučilišta u Zagrebu na početku mandata rektora Ivana Supeka te razloge i ciljeve reforme i njezin tijek. Autor sve te aktivnosti sagledava u tadašnjem društvenom i političkom kontekstu. Zaključuje da su nastojanja Ivana Supeka i njegovih suradnika bila vizionarska, a u prilog tome idu dvije činjenice; prva, Sveučilište u Zagrebu postaje stožerna znanstveno-nastavna ustanova i druga, utjecalo se na promjenu odnosa politike prema Sveučilištu pri čemu se tražilo da politika ne gleda na akademsku zajednicu kao na suparnika nego suradnika.

Zdravko Radman objavljuje članak pod nazivom *Ljepota razuma – o Supekovu razumijevanju odnosa između znanstvenog i umjetničkog stvaralaštva* (str. 31-44). Autor uzima Supekovu polaznu tezu o povezanosti i srodnosti umjetničkog i znanstvenog stvaralaštva, s jedne, i uvriježenu bipolarnu podjelu prema kojoj su znanstveno i umjetničko djelovanje ne samo različiti nego i oprečni, s druge strane. Sintagma ljepota razuma u toj raspravi sugerira uzajamnost estetskog i racionalnog koja je na djelu kako u umjetnosti tako i u znanosti. Ivan Supek, piše autor studije, vidio je znanost i umjetnost „kao specifične manifestacije suodnosa intelekta, imaginacije i emocije. Niti je stoga zamislivo da originalan znanstvenik može biti posve bez osjećaja niti je moguće vjerovati kako veliki umjetnik može biti onaj koji je intelektualno inferioran“ (str. 33). S obzirom na gledišta te znanstveni i umjetnički rad, „možemo slobodno reći da je Supek naš suvremenik danas više nego što je bio u svoje vrijeme“ (str. 41).

Boris Senker u studiji „*Heretik*“ Ivana Supeka – *primjerna biografska drama iz šezdesetih godina prošloga stoljeća* (str. 45-52) spominje činjenicu da je Ivan Supek u razdoblju 1959. – 1998. objavio dvadeset dramskih tekstova te da su profesionalna kazališta u Hrvatskoj od njih izvela samo tri: *Na atomskom otoku* (1962.), *Heretik* (1969.) i *Lutrija imperatora Augustusa* (1991.). Rasprava je usredotočena na dramu *Heretik*, u kojoj je glavni lik biskup i znanstvenik Markantun de Dominis. Protagonist je prikazan kao neovisan intelektualac i mirotvorac, humanist u sukobu s politikom, ideologijom i općim predrasudama. Lik pripada renesansnom heretiku, ali Supek progovara i o disidentu u drugoj polovici 20. st. te o vlastitu položaju.

* Autor ovih redaka je, zajedno s Mladenom Medarom, razgovarao s akademikom Ivanom Supekom, predsjednikom Akademije (1991. – 1997.) o potrebi i mogućnostima osnivanja Akademijine znanstvene jedinice u Bjelovaru. Akademik Supek tom je prigodom s odobravanjem podržao početak aktivnosti na osnivanju Zavoda za znanstvenoistraživački i umjetnički rad Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti u Bjelovaru.

Krešimir Nemeć u radu *Romani Ivana Supeka* (str. 53-61) prikazuje opsežni romaneskni opus (više od 20 romana) Ivana Supeka. Naglašava širok tematski raspon Supekovih romana: publicistički, povijesne meditacije, beletrizacija novije hrvatske političke i kulturne scene, filozofija povijesti, autobiografski zapisi, znanstvenofantastična proza. U njima, što je Supekova karakteristika stvaranja, primjenjuje jedinstvo znanstvenih, filozofskih i književnih interesa. Pokazuje to Supekovu enciklopedijsku širinu, pa je on možda i posljednji polihistor u Hrvatskoj, „naš *homo universalis* 20. stoljeća“ (str. 53). Supek je pažljivo birao likove ili svoje duhovne „dvojnice“; oni su empatijski, intelektualno i moralno snažne osobe iz povijesti koje se dosljedno bore protiv zla, besmisla i pogubne monološke svijesti.

Ivan Supek pokrenuo je široke aktivnosti u pripremanju mladih za znanstveno-istraživački rad, i to osnivanjem poslijediplomskih studija. O svim naporima piše Ksenofont Ilakovac u studiji *Ivan Supek i osnivanje poslijediplomskih studija* (str. 63-87). Osnivanje poslijediplomskih studija započelo je suradnjom Instituta *Ruđer Bošković* i Prirodoslovno-matematičkog fakulteta 1954. godine, ali provedba nije prolazila bez poteškoća i zastoja. Ključno je bilo odobrenje Sveučilišnog savjeta od 6. srpnja 1957. kojim se Institutu *Ruđer Bošković* odobrava studij iz tri područja: nuklearna fizika i elektronika, anorganska, strukturna i radionuklidska kemija te kemija i biologija djelovanja zračenja i protektora. Isto tako, osnivanje Centra za poslijediplomski studij Sveučilišta u Zagrebu u sklopu reforme Sveučilišta koju je pokrenuo akademik Supek 1968. postalo je okosnica razvoja poslijediplomske nastave u Hrvatskoj.

Vladimir Knapp u studiji *Ivan Supek i jugoslavenski nuklearni program* (str. 89-114) nastoji rasvijetliti pitanje je li Jugoslavija nakon 1945. godine radila na atomskoj bombi i gdje. Međutim, autor odgovor na to pitanje traži u širem kontekstu, stoga prikazuje aktivnosti Ivana Supeka, primjerice tijekom studija i znanstvenog rada u Njemačkoj, priključenje NOB-u, izgradnju nuklearnog instituta i plan razvoja nuklearne energije 1962. godine, političku pozadinu i zbivanja 50-ih i 60-ih godina 20. st., Pagvaški pokret u svijetu i Hrvatskoj te motive pokretanja plana razvoja nuklearne energije 1962. godine. U zaključku autor konstatira da je jugoslavenski nuklearni program započeo 1947. godine gradnjom instituta u Vinči. Kritike programu razvoja nuklearne energije uputio je akademik Supek, posebno svojim aktivnostima u sastavu Pagvaškog pokreta, koji je bio protiv širenja nuklearnog naoružanja u svijetu, a potom i u Institutu *Ruđer Bošković*. Osim toga, pokret nesvrstanih na konferenciji u Beogradu 1961. tražio je nuklearno razoružanje. „Najvjerojatnije je da je ideja A-bombe primarno služila kao sredstvo okupljanja centralistički orijentiranih političkih istomišljenika.“ (str. 111) Konačno, taj je razvoj trebao biti zaustavljen Planom razvoja energetike Saveznog izvršnog vijeća iz 1987. godine.

Bojan Marotti u studiji *Supekov odnos prema pojedinim pravcima u suvremenoj filozofiji* (str. 115-127) razmatra pojam „suvremena filozofija“ te pokušava pokazati

Supekov odnos prema nekoliko odabranih pravaca kao što su Husserlova fenomenologija, Heideggerova fundamentalna ontologija, Sartreov egzistencijalizam, Hartmannov kritički realizam, Russellov logički atomizam i drugi, naglašavajući da je Supek bio oštar kritičar gotovo svih pravaca u suvremenoj filozofiji, a jedini je bio ponešto „pošteđen“ Immanuel Kant. Svoje je stavove Supek izrazio u nekoliko knjiga kao što su *Teorija spoznaje* (1974.) i *Filozofija znanosti i humanizam* (1979.) te u dva izdanja knjige *Filozofija, znanost i humanizam* (1991., 1995.). Kako razumjeti sintagmu „suvremena filozofija“ kada se ona smješta otprilike na početak 20. stoljeća ili oko Prvoga svjetskog rata? Je li onda I. Kant suvremeni filozof koji je umro 1804. godine, dakle na početku 19. st., što se može odnositi i na mnoge druge značajne filozofe?

Autor, na temelju Supekova razmatranja ideja i doprinosa pojedinih filozofa zaključuje da je podjela na ono što je suvremeno i na ono što nije suvremeno u filozofiji jednostavno neodrživo. Ključno je međutim pokazuju li uvidi i dijalozi sugovornika (filozofa) „svoju vrijednost“ i za nas danas. Ako pokazuje, on je istodobno i naš suvremenik.

Stipe Kutleša u studiji *Supekova istraživanja djela Ruđera Boškovića* (str. 129-150) razmatra Supekovo bavljenje Boškovićevom teorijom prirodne filozofije i njezinu važnost u suvremenoj znanosti posebno s obzirom na nova dostignuća u 20. st. Autor naglašava Boškovićevu svestranost te da je akademik Supek prepoznao njegovu važnost u znanosti i filozofiji. Isticao je u svojim analizama da Bošković ostaje izvor novih ideja te da je bio i ostao vizionar, što je pokazalo ono što je došlo u znanosti poslije njegova rada. Supek (1958.) piše: „Da je Bošković živio 150 godina kasnije, njegove bi ideje pokretale moderna istraživanja, a sigurno bi im dao i novo ruho.“

U članku *Korespondencija Ivana Supeka i Miroslava Krleže 1954. godine* (str. 151-195) autor Ivica Martinović referira se na dva pisma koja je Ivan Supek uputio 1. ožujka i 13. svibnja 1954. Miroslavu Krleži, tadašnjem potpredsjedniku Akademije i Otvoreno pismo Vijeća Instituta *Ruđer Bošković* Skupštini JAZU 26. veljače 1954. te na pismo Miroslava Krleže, potpredsjednika Akademije upućeno Ivanu Supeku 5. svibnja 1954.

Autor studije dokumentira sukob između Vijeća Instituta Ruđer Bošković i Predsjedništva JAZU koji je trajao 1950. – 1953. te nastojanja Ivana Supeka, predsjednika Vijeća, da pomiri „dvije različite tendencije razvitka“. Ivan Supek ponudio je, u prvom pismu, ulogu posrednika Miroslavu Krleži. Bili su to prijelomni momenti u povijesti Instituta *Ruđer Bošković* nakon kojih su Ivan Supek i Mladen Pajić, predsjednik i potpredsjednik Vijeća, prestali 1954. biti dopisnim članovima JAZU, a Institut je odlukom Saveznog izvršnog vijeća 30. travnja 1955. izdvojen iz sastava JAZU te je potpao pod nadležnost novoosnovane Savezne komisije za nuklearnu energiju. Nakon sedam godina Supek i Pajić izabrani su 16. lipnja 1961. za prave članove Akademije.

Objavljena izlaganja u knjizi *Ivan Supek (1915. – 2007): U povodu 100. obljetnice rođenja* važan su prinos proučavanju rada i djela akademika Supeka, promišljanju njegova svestranog angažmana u hrvatskoj književnosti i znanosti te društvenom angažmanu. Isto tako pojedini autori navedenih studija ukazali su i na važnost nekih tema o kojima je akademik Supek pisao, ali ih autori nisu do sada dovoljno proučavali.

Vladimir Strugar